

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙ บัญญัติให้มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาชญากรรมสำคัญบางประเภท ซึ่งเรียกว่า “คดีพิเศษ” แต่ในคดีพิเศษบางประเภทหรือบางคดีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกฎหมายกำหนดให้ทำการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด

บทบาท อำนาจหน้าที่ ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ และพนักงานอัยการ

๑. อำนาจการสอบสวนทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ระบุว่าในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษและเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี

เนื่องจากคดีพิเศษเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่ง การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษจึงเป็นการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาซึ่งต้องใช้อำนาจตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ บทบัญญัติในมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษจึงเป็นบทบัญญัติที่เชื่อมโยงให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนอื่น ๆ เช่นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ โดยอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีดังนี้

๑.๑ การใช้อำนาจในการออกหมายเรียก

พนักงานสอบสวนและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจเรียกผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือพยานมาให้การได้ เมื่อกำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการสอบสวนคดีพิเศษ ก็สามารถใช้อำนาจออกหมายเรียกให้จำเลยหรือพยานหรือผู้ต้องหามาให้การหรือส่งสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้

๑.๒ การจับ

การจับเป็นมาตรการสำคัญที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยหลักแล้วการจับจะกระทำได้อต่อเมื่อมีหมายจับของศาล จะจับโดยไม่มีหมายได้ต่อเมื่อกรณีเร่งด่วน ความผิดซึ่งหน้า และตามข้อยกเว้นในการจับโดยไม่มีหมายจับเท่านั้น บุคคลที่สามารถขอออกหมายจับในคดีอาญานั้นต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับ ๓ หรือตำรวจตั้งแต่ยศร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

เหตุที่จะออกหมายจับ (มาตรา ๖๖)

ในคดีพิเศษนั้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจร้องขอต่อศาลขอออกหมายจับได้โดยเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ดังนี้

๑. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

๒. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลใดไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือหมายนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

การจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ (มาตรา ๗๘)

อย่างไรก็ตามหากมีเหตุดังต่อไปนี้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

๑. เมื่อบุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา ๘๐

๒. เมื่อพบบุคคลโดยพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิดได้

๓. เมื่อมีเหตุอันที่จะออกหมายจับบุคคลนั้น แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

๔. เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยตัวชั่วคราว

ขั้นตอนในการจับ (มาตรา ๘๓, ๘๔)

๑. สั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ ในกรณีที่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ก็ให้นำไปทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

๒. ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับต้องแสดงต่อผู้ถูกจับ

๓. ต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับทราบ ดังนี้

๓.๑ ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้

๓.๒ ถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาได้

๓.๓ ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบทนายความและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ

๓.๔ เจ้าพนักงานผู้จับต้องอนุญาตให้ผู้ถูกจับแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมหากผู้ถูกจับประสงค์เช่นนั้น เว้นแต่ไม่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวก หรือเป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด

เมื่อนำตัวผู้ถูกจับไป ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว มาตรา ๘๔ ให้ดำเนินการดังนี้

๑. ในกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟังและมอบสำเนานบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น

๒. ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามมาตรา ๘/๑

๒.๑ พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

๒.๒ ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนในชั้นสอบปากคำตนในชั้นสอบสวน

๒.๓ ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

๒.๔ ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดความเจ็บป่วย

๒.๕ จัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจ

๑.๓ การค้น

ในการค้น ผู้มีอำนาจในการค้นคือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ส่วนราษฎรไม่มีอำนาจในการค้น โดยการค้นในที่รโหฐานเพื่อหาคนหรือหาสิ่งของต้องมีหมายค้น เว้นแต่เป็นกรณีค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นตาม (มาตรา ๕๒) ซึ่งกรณีดังกล่าวมีดังนี้

๑. เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียง หรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น
๒. เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากระทำลงในที่รโหฐานนั้น
๓. เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น
๔. เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่ามีสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำ ความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิด ได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบกับทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน
๕. เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้านและการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา ๗๘

การใช้อำนาจตาม (๔) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรับรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

เห็นได้ว่าหากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะเข้าไปค้นในที่รโหฐานโดยหลักต้องขอออกหมายค้นต่อศาล เว้นแต่มีเหตุตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๒ ที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่วิธีการค้นต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามที่กฎหมายกำหนด

กรณีการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถานนั้น กำหนดให้สามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด (มาตรา ๕๓)

๑.๔ การสอบสวน

มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนการสอบสวนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ และเมื่อสอบสวนเสร็จแล้วจึงสามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐ - ๑๔๒

๒. อำนาจการสอบสวนเฉพาะตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗

ปัจจุบันรูปแบบในการกระทำความผิดมีการพัฒนาในรูปแบบที่ซับซ้อน ใช้เทคนิคขั้นสูงในการกระทำความผิด และมักจะหาพยานหลักฐานจากการกระทำความผิดได้ยาก จึงต้องมีการกำหนดให้มีมาตรการพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนถึงการกระทำความผิดดังกล่าวได้ ซึ่งมาตรการดังกล่าวผู้เขียนได้กล่าวถึงในบทที่ ๒ แล้ว

การเพิ่มมาตรการเฉพาะข้างต้น เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่มีลักษณะสลับซับซ้อน เพราะการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์และหาพยานหลักฐานเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดที่มีความเชี่ยวชาญในการกระทำความผิดนั้น ๆ มาลงโทษได้

แม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายบางฉบับที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนด้วยวิธีการพิเศษ เช่น การสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน การสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น แต่การใช้อำนาจของหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะคดีความผิดตามกฎหมายดังกล่าวเท่านั้น ในขณะที่การกระทำความผิดที่มีความสลับซับซ้อน มีการใช้เทคนิคขั้นสูงในการกระทำความผิด และผู้เกี่ยวข้องมักเป็นผู้ที่มีอิทธิพล มีความรู้สูง มีฐานะทางสังคมอยู่นอกเหนืออำนาจการดำเนินคดีของหน่วยงานนั้น ๆ ดังนั้นการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นมา และกำหนดให้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนโดยลักษณะพิเศษ จึงเป็นมาตรการสำคัญที่จะป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีการพัฒนารูปแบบในการกระทำความผิดขึ้นมาตลอดเวลา อำนาจพิเศษดังกล่าว สรุปลงได้ดังนี้

๒.๑ การใช้อำนาจในการค้นเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ

พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากเนินข่าวว่าจะเอาหมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไปหรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้ายซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

ในการค้นนั้น นอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควร และเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ ๗ ขึ้นไปด้วย

ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นส่งสำเนาบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อตามวรรคสาม และสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้หรือยึดต่อศาลจังหวัดที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ทำการค้น หรือศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานครภายในสี่สิบแปดชั่วโมงหลักจากสิ้นสุดการตรวจค้น เพื่อเป็นหลักฐาน (มาตรา ๒๔ (๑))

ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่โดยการเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้น สำหรับคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙ นอกจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจค้นจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษแล้ว การตรวจค้นนั้นจะต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นด้วย เนื่องจากการเข้าไปในเคหสถานเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพในเคหสถาน ซึ่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครอง การตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยที่ในคดีอาญาการค้นในที่สาธารณะจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การที่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจค้นได้ปฏิบัติตาม

กฎหมายดังกล่าวแล้วย่อมทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

๒.๒ การใช้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่สื่อสารถึงกัน (ดักฟังโทรศัพท์)

เนื่องจากบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญได้ ในการกระทำความผิดบางกรณีอาจมีการใช้เอกสารหรือข้อมูลข่าวสาร เช่น โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ ไปรษณีย์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดได้ มาตรา ๒๕ จึงได้กำหนดมาตรการในการเข้าถึงเอกสารหรือข้อมูลข่าวสาร^๒ ดังนี้

ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร ถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุมัติจากอธิบดีเป็นหนังสือจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้

การขออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใด ประกอบกับเหตุและความจำเป็นดังต่อไปนี้

๑. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ

๒. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษจากการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว

๓. ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้

การขออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกินเก้าสิบวันโดยกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ และให้ผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารในสิ่งสื่อสารตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรานี้ ภายหลังที่มีคำสั่งอนุญาตหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเหตุผลความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร

^๒สุรพล ไตรเวทย์. การสอบสวนคดีพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘). หน้า

เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้ว ให้รายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบ

บรรดาข้อมูลข่าวสารที่ได้มาตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บรักษาเฉพาะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่ง และให้ใช้ประโยชน์ในการสืบสวนหรือใช้เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในการดำเนินคดีพิเศษดังกล่าวเท่านั้น ส่วนข้อมูลข่าวสารอื่นให้ทำลายเสียทั้งสิ้น ทั้งนี้ตามข้อบังคับที่ กคพ. กำหนด

การเข้าถึงเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารดังกล่าว จำเป็นจะต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่กระทบถึงเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันของประชาชน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยให้ศาลเป็นองค์กรที่ตรวจสอบ เพื่อป้องกันมิให้กระทบต่อเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันของประชาชน

มาตรการในการเข้าถึงข้อมูลตามมาตรา ๒๕ มีลักษณะคล้ายมาตรการทางกฎหมายในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับความผิดฐานฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าส่วนราชการและต้องได้รับอนุญาตจากศาลด้วย แต่เนื่องจากมาตรการการเข้าถึงข้อมูลตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นมาตรการในทางแพ่ง จึงต้องขออนุญาตจากศาลแพ่ง แต่มาตรการการเข้าถึงข้อมูลตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ เป็นมาตรการหรือกระบวนการในทางอาญา จึงต้องขออนุญาตจากศาลอาญา^๖

๒.๓ การใช้อำนาจในการแฝงตัว

เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะซับซ้อนพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๙ จึงได้กำหนดวิธีการสืบสวนสอบสวนในลักษณะการเป็นสายลับ ดังนี้

ในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจให้บุคคลใดจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดขึ้นหรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กร หรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด การจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใด หรือการเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มบุคคลใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ (มาตรา ๒๗)

^๖เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๕.

การแฝงตัวเป็นการปลอมตัวโดยวิธีการปิดบังความเป็นตัวตนที่แท้จริงตั้งแต่การใช้เอกสารแสดงตนที่ได้จัดทำขึ้นเฉพาะกรณี เช่น บัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง รวมถึงการแสดงถึงการมีอาชีพและสถานะซึ่งไม่เป็นความจริงโดยให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถสืบทราบข้อมูลข่าวสารได้ โดยวิธีการสืบสวนดังกล่าว เป็นการปฏิบัติงานในเชิงรุกเพื่อป้องกันการเกิดขึ้นของคดีและลดความเสียหายทางเศรษฐกิจโดยการสืบสวนหรือแฝงตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรม การสะกดรอยติดตามข้อมูล และการติดตามพฤติกรรมของบุคคลหรือนิติบุคคลที่น่าสงสัย แต่อาจเป็นการกระทำที่มีผลในเชิงลบได้หากมิได้มีการควบคุมการใช้อำนาจอย่างเพียงพอ ดังนั้นการป้องกันผลกระทบจากการใช้อำนาจแฝงตัวจึงควรมีมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจดังกล่าว

๒.๔ การใช้อำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

ในกรณีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษและได้ทำการตรวจค้นเคหสถาน สถานที่ใด หรือค้นบุคคล หรือยานพาหนะ หากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้มาซึ่งหลักฐานใด ๆ แล้ว หรือการที่มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ ส่งหลักฐานหรือเรียกให้สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์กร หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ส่งหลักฐานมาให้ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พบไว้เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนได้

๒.๕ การมีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ

การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษในบางคดี พยานหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินคดีอาจอยู่ที่บุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่สามารถใช้มาตรการพิเศษให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น โดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถมีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน หน่วยงานราชการ องค์กร หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ส่งเจ้าหน้าที่มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือหรือส่งบัญชีเอกสารหรือหลักฐานใดมาเพื่อตรวจสอบและประกอบการพิจารณา และมีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใด ๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือหรือส่งบัญชีเอกสาร หลักฐานใด ๆ ได้ ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันจำเป็นในการสอบสวนคดีพิเศษ

๒.๖ การแต่งตั้งที่ปรึกษาคดีพิเศษ

ในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษคดีใดมีเหตุจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นพิเศษ อธิบดีอาจแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นเป็นที่ปรึกษาพิเศษ (มาตรา ๓๐)

ในการสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษฝ่ายเดียวไม่สามารถรอบรู้ได้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับอาชญากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การค้นหาความจริงจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้าร่วมการสอบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะโดยหลักแล้วการค้นหาพยานหลักฐานก็เพื่อมุ่งประสงค์ให้พยานมีความน่าเชื่อถือ เพราะศาลจะไม่ลงโทษถ้าพยานหลักฐานไม่มั่นคงเพียงพอ ดังนั้นอธิบดีจึงอาจแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษได้^๔

๒.๖ การให้พนักงานอัยการมาร่วมสอบสวน

ในกรณีที่ กคพ. เห็นว่า เพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำ ความผิดคดีพิเศษ กคพ. จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งคดีใดหรือคดีประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณี มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือ มาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐาน ตั้งแต่เริ่มการสอบสวน แล้วแต่กรณีก็ได้ เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง(๑) (ค) หรือ (ง) ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ การสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ. กำหนด (มาตรา ๑๒)

๒.๘ การให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นมาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ

ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ รัฐมนตรีอาจขอให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีคำสั่งตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่นมาปฏิบัติหน้าที่ในกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อช่วยเหลือในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษได้ (มาตรา ๓๑)

ในการกระทำความผิดในบางประเภทมีความซับซ้อนอาจต้องใช้เจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานมาช่วยในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนจึงจำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่นที่มีความสามารถเฉพาะอันจะเป็นประโยชน์ในทางคดีมาช่วยได้

^๔เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓๓.

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น หากพนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสั่งให้สอบสวน และพนักงานอัยการไม่มีอำนาจทำการสอบสวนเองได้ ต้องมีการสอบสวนโดยชอบเสียก่อนพนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีได้ เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสรุปสำนวนส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ สำนวนการสอบสวนตกอยู่ในอำนาจของพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งคดี ฉะนั้นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนมีดังนี้

๑. กลับกรองสำนวนการสอบสวน

หากพนักงานอัยการเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังบกพร่อง อัยการจะต้องดำเนินการให้ได้พยานหลักฐานให้มีความแน่ชัด แต่เนื่องจากอำนาจในการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ดังนั้นพนักงานอัยการจึงต้องดำเนินการผ่านพนักงานสอบสวน ๒ วิธีคือ การสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม และการสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคสอง (ก)^๕

๒. การพิจารณาสั่งคดี

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้วอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนย่อมหมดลงทันที พนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาสั่งคดีดังนี้

๒.๑ คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และพนักงานสอบสวนงดการสอบสวน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ากรณีที่พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนหรือมีความเห็นควรให้งดการสอบสวนนั้นชอบแล้ว พนักงานสอบสวนสอบสวนจนสิ้นกระแสความแล้วแม้สอบสวนไปถึงก็ไม่อาจทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะสั่งให้งดการสอบสวน แต่หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วย พนักงานสอบสวนยังสอบสวนมาไม่สิ้นกระแสความ หากทำการสอบสวนต่อไปก็มีทางจะทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำอย่างไร ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น (มาตรา ๑๔๐ (๑))

^๕ กัลยารัตน์ เอี่ยมอาจหาญ. “การถอนฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์”. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑). หน้า ๗๓.

๒.๒ คดีที่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

๒.๒.๑ กรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ ไม่ว่าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนแล้วจะดำเนินการดังนี้

ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ก็ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ

แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรให้สอบสวนต่อไป รวมถึงกรณีสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม ก็สั่งให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้อง ก็สั่งให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนมา (มาตรา ๑๔๑)

๒.๒.๒ กรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก (มาตรา ๑๔๓)

ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งไม่ฟ้องและพนักงานอัยการเห็นชอบให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้อง

ถ้าพนักงานสอบสวนเสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบให้ออกคำสั่งฟ้อง และฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยให้สั่งไม่ฟ้อง

ไม่ว่าพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสิ่งใดอย่างไร ก่อนที่มีคำสั่ง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

การสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๖๕ กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ก่อนมีความเห็นหรือคำสั่งให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากไม่แน่ชัดให้สั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามรูปคดี

แม้การซักถามของพนักงานอัยการตามมาตรา ๑๔๓ (ก) จะไม่ใช่การสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม แต่เป็นทางที่ผู้ดำเนินคดีจะได้ทราบข้อเท็จจริงและหลักฐานของคดีอีกทางซึ่ง

กฎหมายอนุญาตให้ทำได้ และผู้ให้ถ้อยคำต่อพนักงานอัยการมีผลเช่นเดียวกับการให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวน ถ้าให้ถ้อยคำเท็จก็อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๗ ได้^๖

อำนาจในการสั่งคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ กล่าวคือ ไม่ว่าพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสังคดีอย่างไร พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการสั่งคดีได้ด้วยตนเอง แม้พยานหลักฐานพอฟ้องแต่หากเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์สาธารณะ หรือจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือผลกระทบเรื่องความปลอดภัย ความมั่นคงของชาติ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องก็ได้ แต่ต้องทำความเห็นเสนอเป็นลำดับชั้นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อพิจารณาก่อน หลักดังกล่าวเรียกว่า หลักการสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจ (Opportunity Principle)^๗ ที่ผ่านมามีอัยการสูงสุดได้เคยใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้อง เช่น สั่งไม่ฟ้องกรณีผู้ต้องหาหลักขาลาเปาในห้างสรรพสินค้าเพื่อนำมาให้นุตรรับประทาน หญิงชราที่มีสติกเกอร์ไว้ในครอบครองเกินอัตราที่กำหนดในกฎหมายเป็นต้น^๘ สำนักงานอัยการสูงสุดได้รองรับหลักการนี้ไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๗๘

การมีส่วนร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการและอัยการทหารกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตาม มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗

เนื่องจากคดีพิเศษเป็นคดีที่มีความซับซ้อน มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงได้กำหนดให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การปราบปรามการกระทำ ความผิดคดีพิเศษเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างถูกต้องและรอบคอบรัดกุม เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้นำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล จึงทราบดีว่าพยานหลักฐานใดเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี หากเปิด

^๖ชัยเกษม นิติศิริ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๒ สอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมและศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตยสภา). หน้า ๑๘๕.

^๗พรทิพย์ ล. วีรพรรค. “การสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการตาม พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗”. (การศึกษานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑). หน้า ๘๐.

^๘ชัยเกษม นิติศิริ. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๔.

โอกาสให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนแต่แรกจะทำให้พนักงานอัยการได้รับทราบข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในชั้นการพิจารณาสั่งคดีให้เป็นไปด้วยความถูกต้องรวดเร็ว ทำให้การสอบสวนคดีพิเศษมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการสอบสวนระหว่างพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗ แบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. การสอบสวนร่วม

คดีพิเศษที่ต้องมีพนักงานอัยการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คือ

๑.๑ คดีพิเศษตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (๑) (ค) หรือ (ง) คือ คดีความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติ และความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ทุกคดี

๑.๒ คดีพิเศษอื่น ๆ ที่ กคพ. มีมติให้มีพนักงานอัยการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

วิธีการสอบสวนร่วมกัน

ตามข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ ๓ กำหนดให้การสอบสวนร่วมกัน หมายความว่า

๑. การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ ที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษร่วมดำเนินการกับพนักงานอัยการ

๒. การสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ ที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษร่วมดำเนินการกับอัยการทหาร

การสอบสวนร่วมกันตาม ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษ ระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ ๖ กำหนดวิธีการสอบสวนร่วมกันดังนี้

๑. ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแจ้งพนักงานอัยการหรืออัยการทหารเพื่อหารือร่วมกันตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นคดีในการวางแผนงานเกี่ยวกับการสอบสวน

๒. ในการสอบปากคำพยานหรือผู้ต้องหา และการตรวจสอบพยานหลักฐานให้ดำเนินการร่วมกัน โดยพนักงานอัยการหรืออัยการทหารต้องลงลายมือชื่อร่วมในบันทึกคำให้การพยานบุคคลหรือผู้ต้องหา หรือบันทึกการเข้าร่วมตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นด้วย

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือกรณีที่เป็นเรื่องเล็กน้อย พนักงานอัยการหรืออัยการทหารอาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการ โดยทำเป็นหนังสือหรือวาจาก็ได้ และให้บันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

๓. ในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องใช้มาตรการบังคับแก่บุคคลโดยจะขอลายค้นหรือหมายจับ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการหรืออัยการทหารเห็นชอบร่วมกันก่อนดำเนินการตามกฎหมาย

ข้อบังคับ กคพ.ฯ ข้อ ๓ ให้อำนาจพนักงานอัยการที่ทำการสอบสวนร่วมมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวน โดยมีอำนาจสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ

การที่พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น ข้อบังคับ กคพ.ฯ ข้อ ๖ กำหนดวิธีการสอบสวนร่วมกันโดยพนักงานอัยการจะเข้าร่วมทุกขั้นตอนของการสอบสวนและทำหน้าที่เป็นหนึ่งในขณะที่พนักงานสอบสวนซึ่งมีบทบาทตั้งแต่เริ่มคดี โดยช่วยกำหนดแนวทางในการสอบสวน สอบปากคำพยานหรือผู้ต้องหา และการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยพนักงานอัยการหรืออัยการทหารต้องลงลายมือชื่อร่วมในบันทึกคำให้การพยานบุคคลหรือผู้ต้องหาหรือบันทึกการเข้าร่วมตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นด้วย นอกจากนี้ ในการออกหมายค้นหรือหมายจับ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการหรืออัยการทหารต้องให้ความเห็นชอบร่วมกันก่อน เนื่องจากการค้น การจับเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องให้พนักงานอัยการช่วยกลั่นกรองการใช้ดุลพินิจในการออกหมายของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษด้วย ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกระบวนการยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดวิธีการในการที่พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๒๕ ไว้ ดังนี้

๑. ให้คำแนะนำปรึกษาในการสืบสวนสอบสวน การเข้าร่วมสอบสวนตามที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร้องขอ เพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและรักษาผลประโยชน์ของรัฐ

๒. ในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ขอความร่วมมือพนักงานอัยการให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนและสอบสวนหรือขอให้เข้าร่วมการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการพึงให้คำแนะนำ ปรึกษาหรือเข้าร่วมในการสอบสวนแล้วทำบันทึกเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงอัยการสูงสุดเพื่อทราบ

๓. ถ้าพนักงานอัยการไม่ได้รับความร่วมมือหรือพบข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวน อันอาจทำให้คดีเสียหาย พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำพนักงานสอบสวนโดยตรงหรือทำหนังสือชี้แจง ข้อบกพร่องและวิธีแก้ไขหรือป้องกัน โดยทำความเห็นเสนอไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดหรือสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อแจ้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แล้วแต่กรณี

๒. การปฏิบัติหน้าที่ร่วม

คดีพิเศษที่ต้องมีพนักงานอัยการมา**ปฏิบัติหน้าที่**ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คือ คดีพิเศษที่ไม่ใช่คดีความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์การอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมด้วย และ กคพ. มีเห็นชอบให้มีพนักงานอัยการมาปฏิบัติหน้าที่ร่วม

วิธีการปฏิบัติหน้าที่ร่วม

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร **ข้อ ๓** กำหนดให้

“การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน หมายความว่า การมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวนคดีพิเศษโดยให้เริ่มดำเนินการนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้”

ข้อบังคับ กคพ. ๗ **ข้อ ๕** กำหนดวิธีการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน ไว้ดังนี้

“การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนโดยให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐาน เว้นแต่ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่อาจเกิดความเสียหายแก่การสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะดำเนินการไปก่อน แล้วแจ้งให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการสอบสวนหรือฟ้องคดี ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแจ้งให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารทราบเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพิจารณาและตรวจสอบว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นเป็นประโยชน์ในการสอบสวนหรือการฟ้องคดีหรือไม่ ในการนี้ พนักงานอัยการหรืออัยการทหารจะทำความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานเสนอไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนนั้นด้วยก็ได้”

ในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน พนักงานอัยการเพียงมีบทบาทในการให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานเป็นประโยชน์ในการสอบสวนหรือการฟ้องคดีหรือไม่เท่านั้น โดยไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวน และหน้าที่ในการสอบสวนทั้งหมดเป็นของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพียงฝ่ายเดียว

๓. การสรุปสำนวนการสอบสวนและทำความเห็นทางคดี

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจะต้องมีการสรุปสำนวนการสอบสวนและทำความเห็นทางคดีว่าเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องเพื่อส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐ ถึงมาตรา ๑๔๒

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๘ กำหนดว่า

“ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานความเห็นทางคดีและลงลายมือชื่อ

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการหรืออัยการทหารในท้องที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป”

ดังนั้น เมื่อสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ข้อบังคับ กคพ.๑ ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานความเห็นทางคดีและลงลายมือชื่อแต่เพียงฝ่ายเดียว แล้วจึงส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการในท้องที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป โดยที่พนักงานอัยการที่มาสอบสวนร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้นไม่มีอำนาจในการสรุปสำนวนการสอบสวนและทำความเห็นทางคดีแต่อย่างใด

๔. วิธีการปฏิบัติในการสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการและอัยการทหาร^{๑๐}

ในทางปฏิบัติเมื่อมีคดีพิเศษที่อยู่ในเงื่อนไข้อที่จะต้องมีการอัยการเข้าร่วมการสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้รับผิดชอบจะมีหนังสือรายงานอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ

^๙พรทิพย์ ล. วีระพรรค. เรื่องเดิม. หน้า ๘๔.

^{๑๐}พรทิพย์ ล. วีระพรรค. เรื่องเดิม. หน้า ๘๘.

และมีหนังสือแจ้งอัยการสูงสุดหรือเจ้ากรมพระธรรมนูญทหารเพื่อทราบ โดยอัยการสูงสุดหรือเจ้ากรมพระธรรมนูญทหารจะมีหนังสือแต่งตั้งพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาร่วมปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

การพิจารณาแจ้งพนักงานอัยการคนใดมาร่วมสอบสวนหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน ให้พิจารณาถึงตัวผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมหรือศาลทหารเป็นสำคัญ แต่ถ้าเป็นกรณีทหารร่วมกระทำความผิดกับพลเรือนอาจขอพนักงานอัยการศาลทหารร่วมปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับอัยการด้วยก็ได้

โดยการสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น พนักงานอัยการต้องร่วมรับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน ความชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน ความละเอียดรอบคอบของสำนวนการสอบสวน และรับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน เพื่อที่จะสามารถเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมในชั้นสอบสวนแก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และประชาชนได้

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจะต้องทำความเห็นทางคดีเพื่อส่งพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการทำความเห็นทางคดีนี้ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกัน หรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๘ ซึ่งกำหนดว่า

ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานความเห็นทางคดีและลงลายมือชื่อเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการหรืออัยการทหารในท้องที่ที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป

ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานทางคดีแต่เพียงฝ่ายเดียว พนักงานอัยการที่มาร่วมสอบสวนร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น ไม่มีอำนาจในการสรุปสำนวนการสอบสวน แล้วจึงส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐ ถึง มาตรา ๑๔๕ แต่อย่างไรก็ตามความเห็นของพนักงานสอบสวนไม่ผูกมัดความเห็นในการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการ โดยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ กำหนดหลักเกณฑ์ว่า กรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องแต่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าไม่ควรสั่งฟ้อง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้หรือ

กรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องแต่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าควรสั่งฟ้อง พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งฟ้องคดีได้เสมอ

กรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นแย้งกับความเห็นของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีซึ่งได้สอบสวนโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษแม้ในคดีพิเศษนั้นจะมี พนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนด้วยก็ตาม พนักงานอัยการจะส่งคำสั่งไม่ฟ้องพร้อมทั้งสำนวน คดีไปยังอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติการ สอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๖

“ในกรณีที่พนักงานอัยการหรืออัยการทหารแล้วแต่กรณีมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีซึ่งได้ สอบสวนโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ให้ทำความเห็นแย้งตามมาตรา ๑๔๕ แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาอื่นเป็นอำนาจ หน้าที่ของอธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง”